

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krome na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krome na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 216. ::

C. kr. poštne hran. št. 64.846
Kr. ogrske „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne petit-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsebina: Izpremembe občnega državlanskega zakonika. Izpremembe v moratoriju. Kako je ravnati s posojili v vojnem času. Rezervni zaklad. Ob tridesetletnici Posojilnice v Slatini. Vestnik Zadružne zveze. Zadružni pregled. Gospodarski pregled. Razne objave. Občni zbori. Vabilo na subskripcijo vojnega posojila.

Izpremembe občnega državlanskega zakonika.

S cesarskim ukazom z dne 12. okt. 1914, drž. zak. št. 276 je izdala naša vlada delno novelo k občnemu državlanskemu zakoniku. S tem so izpremenjene nekatere določbe, ki so za vsakdanje življenje velikega pomena, osobito v sedanjih izvanrednih razmerah.

V naslednjem bomo obravnavali samo o najvažnejših izpremenjenih določbah.

Novela razpada v tri oddelke. V prvem oddelku se obravnava o osebnopravnih, v drugem o rodbinskopravnih in v tretjem oddelku o dednopravnih zadevah.

* * *

V prvem oddelku se izpreminjajo dosednji roki glede proglasitve kake osebe za mrtvo. Odslej se bo odsotna oseba mogla proglasiti za mrtvo (§ 24):

1. Če je preteklo sedemdeset let od njenega rojstva in pet let od zadnjega poročila o njenem življenju — ali če je preteklo trideset let od njenega rojstva in deset let od zadnjega poročila o njenem življenju; pri tem se računata roka petih in

desetih let pričenši s koncem zadnjega leta, v katerem je dotična oseba po došlih poročilih še živela;

2. če je bila kaka oseba v vojski težko ranjena ali če se je udeležila vojske in se potem pogreša, v obeh slučajih pod pogojem, da so od konca onega leta, v katerem je bila vojska končana, pretekla tri leta, ne da bi bila dotlej prišla kakšna vest o njenem življenju;

3. če je bil na kaki ladji, ki se je potopila, ali v kaki drugi bližnji smrtni nevarnosti in se od konca leta, v katerem se je pripetil ta dogodek, pogreša tri leta. Da se je ladja potopila, se dozdeva, če ni dospela na svoj cilj, oziroma za slučaj, da ni imela nobenega trdnega cilja, če se ni vrnila in so od zadnje vesti pretekla tri leta. Kot dan potopa velja zadnji dan tega roka.

V vseh teh slučajih se lahko pri sodnji zaprosi, da se dotičnik proglasi za mrtvega.

Ta določba se uporablja tudi v takih slučajih, v katerih je postopanje za proglasitev mrtvim ob času, ko je stopila ta novela v veljavo, že uvedeno, toda razsodba še ni izrečena.

* * *

Prav važna je določba, da morejo ženske nastopiti kot priče pri sestavljanju raznih spisov in listin. Glasi se tako-le:

„Ženske morejo biti priče pri napravi pisмениh listin in pri oporokah in se morejo pri napravi notarskih aktov pritegniti kot aktna priča kakor tudi pri sodnjiskih in notarskih overbah ali drugačnih notarskih posvedočbah kot prva ali edina identitetna priča. Njihov sopodpis kot priča na zasebnih listinah v malovažnih zemljeknjižnih zadevah more nadomestiti sodopis moške priče.“

* * *

V drugem odstavku se obravnajo rodbinskoppravne stvari in sicer:

1. Skrb za mladoletnike, ki stojijo pod očetovo oblastjo; 2. skrb za otroke v slučaju ločitve ali razveze zakona; 3. skrb za nezakonske otroke; 4. o posinovitvi; 5. kdo je poklican za varuha in skrbnika; 6. o varuškem svetu; 7. o nadzorstvu varovancev; 8. o zakonitem zastopstvu mladoletnikov, ki so sprejeti v kak zavod; 9. o nastavitvi uradnega varuha.

Pravni položaj nezakonskih otrok se znatno izboljša. Odpravila se je prejšnja trda določba, da so nezakonskim otrokom sploh odvzete pravice, ki izvirajo iz rodbine in sorodstva. Tudi je dopustno — kar poprej ni bilo dovoljeno — svojega lastnega nezakonskega otroka posinoviti. Dalje more zakonski mož, to je mož, kateri je poročil mater nezakonskega otroka, ki ni njegov, s posebno izjavo pri politični deželni gosposki dati otroku svoje ime, za kar pa je poleg tega potrebno tudi dovoljenje matere in otroka, ali če je le-ta mladoleten, dovoljenje zakonitega zastopnika in sodnije. Da postane taka izjava pravomočna, je potrebno, da se predloži v obliki javne listine ali take listine, ki je sodno ali po notarju overjena.

Dolžnosti nezakonskega očeta do otroka so se povečale.

Za posinovljenje zadostuje po sedanjih noveli, da sta mož ali žena, ki vzameta otroka za svojega, stara 40 let, dočim sta po prejšnjih predpisih morala biti stara 50 let. Oženjena (omožena) oseba more otroka vzeti za svojega ali se more dati posinoviti le z dovoljenjem svojega zakonskega druga. Takega dovoljenja pa ni treba, če je zakonski drug spoznam za umobolnega, če je neznano njegovo bivališče ali če je zakon ločen.

* * *

Izpremembe glede varuštva so tako obsežne, da ne moremo vseh navajati. Omenjamo le sledeče najvažnejše:

1. Če ni bil v poslednji volji določen varuh, ali če je bil sicer postavljen varuh, toda nesposoben, potem je varuštvo izročiti zakonski materi, potem očetovemu dedu, nato očetovi stari materi, slednjič bližnjim sorodnikom, in sicer izmed več enako oddaljenih, praviloma najstarejšemu. Vdova je torej v prvi vrsti poklicana za varuhinjo.

2. Če se je varuštvo izročilo ženski, ni treba, da bi sodnija v vsakem slučaju imenovala sovaruha, ampak le, če so dani naslednji pogoji:

a) ako je zakonska mati imenovana za varuhinjo in je oče v poslednji volji odredil, da naj se imenuje sovaruh, pod pogojem, da je očetu ob času njegove smrti pristojala očetovska oblast nad mladoletnikom;

b) če tako zahteva varuhinja;

c) če smatra sodnija to za potrebno in koristno iz posebnih vzrokov, zlasti zaradi obsega ali težavnosti pri oskrbovanju premoženja;

č) če je bila za varuhinjo imenovana nezakonska mati in je v interesu nezakonskega otroka potrebno, da sodeluje sovaruh.

3. Sodnija more odrediti, da se odvzame varuštvo ženski, če se omoži. Omoženo žensko, ki je bila imenovana za varuhinjo, je varuštva oprostiti, ako njen mož prekliče dovoljenje, da bi smela oskrbovati ta posel.

4. Na mesto varuha ali skrbnika, ki je bil postavljen, še predno je ta novela stopila v veljavo, se more varovančeva mati imenovati za varuhinjo ali skrbnico, ako sama stavi tak predlog.

Sovaruhe, pridodane materam in starim materam, ima sodnija odpustiti v tistih slučajih, ko po sedanjih določilih ni več potrebno imenovati sovaruha.

S tem je bistveno zvišana samostojnost ženskih oseb glede varuštva. Ker so glede varuštva dane ženski bistveno iste pravice kakor moškim, more tudi mati v poslednji volji določiti varuha ali kako osebo od varuštva izključiti — toda vselej še le po očetu in ne proti njegovi volji.

Varuški svet, ki je vpeljan po tej noveli, je nekaj novega. Namen mu je, podpirati sodnije pri izvrševanju varuškega in skrbniškega sodstva. Tako naj bi varuški svet dajal sodniji važna pojasnila glede vodstva skrbniških poslov, naj bi podpiral sodnijo pri nadzorovanju varuhov in skrbnikov in naj bi ji naznanjal napake in nepravilnosti, ki jih opazi in jih s poukom in svarilom ne more sam zlepa odpraviti.

Varuški svet je podrejen okrajni sodniji svojega okoliša in obsega praviloma eno občino.

Za člane varuškega sveta je poleg zastopnikov zakonito pripoznanih veroizpovedanj, šole in udeleženih občin imenovati take osebe, ki zadostno poznajo krajevne razmere, kažejo zanimanje za mladinsko skrbstvo in morejo prevzeti dela, ki so zvezana z nalogami varuškega sveta. Ozirati se je pri tem zlasti na člane društev ali zavodov, ki se bavijo z oskrbovanjem sirot ali z drugimi panogami mladinskega varstva.

Člani varuškega sveta se imenujejo za dobo petih let. Izvrševanje teh poslov je častna služba. Dokler člani varuškega sveta opravljajo svoje posle, imajo pravico do naslova „sirotinski svetnik“.

Zavodovo varuštvo, ki je bilo doslej vpeljano le za najdenišnice, uvaja novela tudi za druge zavode in določa, da lahko izostane imenovanje varuha, dokler se mladoletnik, ki nima niti nepremičnega niti znatnega premičnega premoženja, nahaja v kaki prisilni delavnici ali poboljševalnici ali v kakem vzgoji namenjenem, javnem ali zasebnem zavodu, katerega pravila so odobrena od državne oblasti. Isto velja za gojence, ki se pod nadzorstvom zavodovega načelnika vzgajajo v kaki rodbini. Vendar pa more sodnija ne glede na to, da je bil mladoletnik vsprejet v kak zavod, v njegovem interesu nastaviti varuha ali že nastavljenega varuha pustiti na dosedanjem mestu. Na mladoletnikovo vzgojo v zavodu pa tak varuh ne more uplivati.

V § 208 se uvaja takozvano „generalno varuštvo“. Ako namreč ni na razpolago primerne varuha, ki bi bil pripravljen prevzeti ta posel, ali če je to potrebno za uspešno zastopstvo pravic in koristij revnih varovancev, se more varuštvo izročiti primernemu organu javne uprave ali kaki družbi za mladinsko varstvo. To varuštvo se lahko tudi omeji na posamezne pravice in dolžnosti varuhove. Natančnejše odredbe v tem pogledu se bodo izdale naredbenim potom.

* * *

Tretji oddelek obsega znatne izpremembe glede dednega prava.

Pred vsem so izpremenjeni predpisi glede priče pri oporokah. Za priče pri poslednji volji se odslej ne morejo porabljati samo take osebe, ki še niso stare 18 let, dalje oni, ki niso zdrave pameti, slepci, gluhonemi in taki, ki ne razumejo zapustnikovega jezika. Redovniki in ženske v starosti nad 18 let se morejo torej sedaj pritegniti k oporoki kot veljavne priče.

Dosedanja določba, da niso sposobne za priče take osebe, ki so bile obsojene zaradi hudodelstva goljufije ali zaradi kakega dru-

gega hudodelstva iz dobičkarije, je razveljavljena.

Te določbe se nanašajo samo na oporoke, ki so bile napravljene ali se napravijo od 13. oktobra t. l. naprej.

Pri zakonitem dednem nasledstvu sorodnikov iz zakonskega pokolenja (dedno nasledstvo brez testamenta) se je zmanjšal krog onih oseb, ki so imele preje pravico do dedščine. Po noveli je dedna pravica pridržana popolnoma le prvim trem rodovom dednega nasledstva, četrtemu rodu pa le deloma.

Ako zapustnik ni napravil oporoke, imajo torej dedno pravico: V prvi vrsti zapustnikov otroci in njihovi potomci; v drugi vrsti zapustnikov stariši, njegovi bratje in sestre in njihovi potomci; v tretji vrsti ded in babica z brati in sestrami starišev in njihovimi potomci; v četrti vrsti pa le praded in prababica, ne pa tudi njihovi potomci. Peta in šesta vrsta, ki sta doslej tudi imeli pravico do dedščine, sta sedaj od podedovanja izključeni.

Določbe občega državlanskega zakonika, ki obravnavajo, kako je dedščino razdeliti v prvih treh vrstah (§§ 732 do 740), ostanejo v veljavi kakor doslej. Izpremenjen pa je § 741 glede razdelitve dedščine med prastariše.

Te določbe ne veljajo za one slučaje, če je dedščina pripadla že pred 13. oktobrom 1914.

Nadalje je izpremenjeno zakonito dedno nasledstvo med nezakonskimi otroci in stariši.

Po noveli pristoji nezakonskemu otroku ne samo zakonito dedno nasledstvo glede prosto podedljivega materinega premoženja, ampak tudi glede prosto podedljivega premoženja maternih sorodnikov in sicer v takem obsegu kakor zakonskim otrokom. Nezakonski otroci imajo pravico do dolžnega dela tudi napram zapuščini starišev ter deda in babice. Pač pa so še naprej izključeni od zakonitega dednega

nasledstva glede zapuščine očeta in očetovih sorodnikov.

Nasprotno pristoji ne samo materi, ampak tudi materinim sorodnikom zakonito dedno nasledstvo glede premoženja, ki ga je zapustil kak nezakonski otrok; oče nezakonskega otroka in njegovi sorodniki nimajo v tem oziru nikakih pravic.

Tudi ta določba velja samo za one slučaje, ki so se ali se bodo pripetili po 13. oktobru t. l.

Nujni potrebi je zadostila novela, ko je izpremenila zakonito dedno pravo med zakonskima drugoma. Oni zakonski drug, ki živi dalj nego drugi, dobi sedaj precej več pravic kakor jih je imel po prejšnji postavi.

Preživeli zakonski drug je bil preje zelo zapostavljen napram najoddaljenejšim zapustnikovim sorodnikom in tudi napram njegovim otrokom, ki so večinoma tudi njegovi lastni. Preje je dobil, če je bilo troje ali več otrok, en otrokov delež (n. pr. pri štirih otrocih eno petino zapuščine), če je bilo manj kakor troje otrok, eno četrtno itd., toda ne v last, ampak samo v dosmrtni užitek; le če zapustnik ni imel nič otrok, je dobil preostali zakonski drug v last četrtno zapuščine.

To zapostavljenje je sedaj odpravljeno. Preživeli zakonski drug dobi odslej pod pogojem, da zakon ni bil po njegovi krivdi ločen ali razvezan, eno četrtno zapuščine v last, in sicer brez ozira na število otrok ali vnukov zapustnikovih; če pa zapustnik ne zapusti otrok, dobi preostali zakonski drug polovico zapuščine. Tudi ima sedaj preživeli zakonski drug prednost pred stranskimi sorodniki deda in babice in prastarišev zapustnikovih.

Glede dolžnega deleža določa § 796, da zakonski drug sicer nima pravice do tega deleža, ima pa pravico, dokler ne sklene novega zakona, do primerne vzdrževanja, v kolikor ni za to poskrbljeno z zakonitim dednim deležem ali s posebno pogodbo ali z odredbo v oporoki.

Izpremembe o moratoriju.

I.

Cesarski ukaz z dne 27. septembra 1914, drž. zak. št. 261*) je bil z ministrsko naredbo z dne 3. oktobra 1914, drž. zak. št. 267 v §§ 8 in 20 dopolnjen sledeče:

Prvemu odstavku § 8 je dodati sledeči odstavek:

„Pri menicah, ki so potemtakem popolnoma ali deloma plačljive dne 14. oktobra veljata predložitev (prezentacija) v plačilo in vložitev protesta kot pravočasni, ako se izvršita tekom šestih delovnih dnij po plačilnem dnevu; dalje se podaljša pri takih menicah rok za obvestitev prednikov na šest dni.“

Naslednji odstavek je dodati § 20:

„Terjatve, všteti terjatve iz menic in čekov, ki so plačljive v kaki sovražni državi, katera prepoveduje plačila v ozemlje avstro-ogrsko monarhije, se do nadaljnjih odredb ne smejo poplačati, tudi če ima upnik ali prezentant svoje bivališče (sedež) v kaki drugi državi.“

Ta naredba stopi v veljavo z dnem razglasitve.

* * *

Zadnji del naredbe je v zvezi z dejstvom da so nekatere sovražne države prepovedale izvrševati posredna ali neposredna plačila v našo monarhijo. Če bi hoteli inozemski upniki, ki pripadajo sovražnim državam, pri nas terjati svoje dolžnike, ki so avstrijski ali ogrski državljani, bi bilo kaj takega onemogočeno že po § 33 občnega državlanskega zakonika in po § 20 našega moratorija. Toda to varstvo ni zadostno; kajti če se terjatev opira na menico ali ček, more se ta listina potem odstopiti kaki osebi ali zavodu v kakšni nevtralni državi in bi se potem morala poravnati, če bi bila predložena v plačilo. S tem dodatkom se pa prepreči in zabrani tudi posredno plačilo terjatev, ki jih imajo pri nas inozemci iz sovražnih držav.

II.

Nadalje so se predpisi o moratoriju, obseženi v cesarskem ukazu z dne 27. septembra 1914, drž. zak. št. 261*) izpremenili z naredbo celokupnega ministrstva z dne 13. oktobra 1914, drž. zak. št. 280 in sicer sledeče:

§ 1, odstavek 2, se ima glasiti:

„Kolikor ni v §§ 2 do 5 določenega nič drugega in ne krato v §§ 15 in 16 predvidenega sodniškega odloga, so naslednji delni zneski terjatve z do dne plačila tekočimi obrestmi cele terjatve in s postranskimi pristojbinami izvzeti iz odloga in je plačati:

a) pri menicah in čekih 25 odstotkov terjatve, najmanj pa znesek 100 kron, v § 8, odstavek 1, označenega dne;

b) pri drugih terjativah:

10 odstotkov terjatve dne 14. novembra 1914, ako je bila terjatev zapadla najkasneje 14. avgusta 1914;

25 odstotkov terjatve 61. dan po dnevu zapadlosti, ako je bila terjatev zapadla ali zapade med 15. avgustom in 30. septembrom 1914, in na dan zapadlosti, toda najbolj zgodaj dne 14. oktobra 1914, če terjatev zapade med 1. oktobrom in 30. novembrom 1914.“

V § 2, številka 10, je pred besedami: „prodaja zastavljenega predmeta“ vstaviti: „v obratu zastavljalnškega obrta.“

V § 15, odstavek 1, se ima zadnji stavek glasiti: „ta rok pa ne sme presegati zakonitega odložnega roka, ki velja za ostanek terjatve.“

Ta naredba stopi v veljavo z dnem razglasitve.

III.

Poleg tega je izšla še posebna naredba celokupnega ministrstva z dne 13. okt. 1914, drž. zak. št. 279, v kateri se posebej obravnava odložitev zasebnopravnih denarnih terjatev v Galiciji in Bukovini.

*) Glej „Narodni Gospodar“, št. 20 z dne 10. okt. 1914.

Kako je ravnati s posojili v vojnem času?

Vsled vojne je odsotnih mnogo članov naših posojilnic, kar je v zvezi z moratorijem ustvarilo marsikako nejasnost, kako je ravnati s posojili. Zlasti pri mnogih posojilnicah ne vedo, kaj naj bi napravili s posojili, ki so že zapadla v plačilo in jih je zato treba obnoviti.

V pouk, kako je treba v takih slučajih postopati, naj služijo sledeča splošna navodila.

1. Plačilo posojila. Kako je treba zapadla posojila in dolgove v tekočem računu poravnati, o tem obsega dovolj jasne določbe § 1 moratorijske naredbe z dne 27. septembra 1914, drž. zak. št. 261, ki pa je bila deloma izpremenjena z naredbo z dne 13. oktobra 1914, drž. zak. št. 280. (Prvo navedena naredba je bila objavljena na uvodnem mestu v 20. številki Narodnega Gospodarja, drugo pa priobčujemo v današnji številki).

Po teh določilih je od zapadle terjatve poravnati:

a) Če je bilo posojilo zapadlo že pred 14. avgustom, potem je bil dolžnik zavezan plačati 10 0/0 posojila dne 14. oktobra, nadaljnih 15 0/0 posojila pa dne 14. nov. 1914.

b) Če je bila terjatev zapadla v plačilo v času od 15. avgusta do 30. septembra 1914, plačati mora dolžnik 25 0/0 svojega dolga 61. dan po tistem dnevu, ko je bilo posojilo zapadlo.

c) Če je bila terjatev zapadla ali če zapade v času od 1. oktobra do 30. nov. 1914, potem je dolžnik obvezan plačati 25 0/0 dolžnega zneska, in sicer onega dne, ko je posojilo zapadlo ali zapade, toda ni primoran tega storiti pred 14. oktobrom 1914.

Poravnati se morajo in so iztožljive tudi posojilne obresti in sicer brez ozira na to, ali je bilo posojilo dovoljeno na osebno poroštvo ali na vknjižbo. To pa velja samo za obresti posojil, ki so že zapadla ali zapadejo v ravnokar označenih rokih. Za obresti onih posojil, ki še niso zapadle, velja moratorij in so torej odložene.

2. Opomin dolžnika. Da se dolžnik, ki je v zaostanku s svojimi plačili, zlepa pripravi do tega, da poravna zaostale obresti in oni znesek posojila, kateri je izvzet iz moratorija, naj se najprej opominja. V opominu ga je opozoriti, da mu glede zapadlih zneskov moratorij ne daje nobene zaslombe in da bi imel samo nepotrebne stroške, če bi se vložila proti njemu tožba.

3. Podaljšanje posojila. Ako dolžnik ne more poravnati zapadlega posojila, potem je posojilo pravilno podaljšati tako kakor običajno (sklep načelstvene seje, nova zadolžnica, podpis dolžnika in porokov). Da se je pri tem ozirati na zadostno varnost in da je treba vpoštevati tudi vse druge okolnosti, ki pridejo pri tem v poštev, se razume samo ob sebi.

4. Ovire pri podaljšanju posojil. V mnogih slučajih se zapadlo posojilo ne bo dalo pravilno obnoviti, ker je dolžnik vsled vojne odsoten. Zaradi tega pa ne preti posojilnici nobena nevarnost. Zapadlo posojilo obstoji pravnomočno dalje ne glede na to, ali se je obnovilo ali ne, ter se more po dolžnikovem povratku izterjati in iztožiti. Ravno tako ostanejo poroki zavezani, dokler se posojilo popolnoma ne poravna.

5. Pristojbinske zadeve. Olajšava, da se sme zadolžnica na osebno poroštvo kolkovati po prvi lestvici, velja sicer le pod pogojem, da je zadolžnica izstavljena samo za 4 leta; toda če se posojilo v tem času zaradi dolžnikove odsotnosti na bojnem polju ni vrnilo ali če se iz istega vzroka tudi ni mogla napraviti nova zadolžnica, potem finančna oblast ne more naložiti nikake kolkovne kazni.

6. Smrt dolžnika ali poroka. Ako je kak dolžnik ali porok padel na bojnem polju in se je uvedla glede njihovega premoženja zapuščinska obravnava, naj posojilnica prijavi svojo terjatev iz dolžnega pisma ali iz poroštvene izjave pri oni sodnji, kjer se vodi zapuščinska obravnava. V tem oziru naj bo

načelstvo pazljivo in naj s pozornostjo zasleduje dogodke.

7. Sodniški odlog. Dolžnik, kateri je tožen na povračilo enega dela dolgovane vsote in na plačilo obrestij, more pod določenimi pogoji pri pravdni sodnji staviti predlog, da se mu dovoli daljši plačilni rok, kakor je določen v moratorijski naredbi. Sodnija sme dolžniku dovoliti daljši plačilni rok, če to opravičuje njegov gospodarski položaj in upnik vsled tega ne trpi nikake neprimerne škode. Natančnejše določbe so obsežene v §§ 15 in 16 moratorijske naredbe z dne 27. septembra 1914. Ravne tako more sodnija pod gotovimi pogoji odložiti eksekucijo.

8. Zavarovanje terjatve. Posojilnica kot upnica lahko stavi pri sodnji predlog za zavarovanje svoje terjatve (vknjižba zastavne pravice, predznamba itd. Prim. § 17 moratorijske odredbe.)

9. Vojaške osebe, torej tudi oni dolžniki, ki so poklicani pod orožje, uživajo posebne ugodnosti glede plačila svojih dolgov. Te ugodnosti so bistveno večje kakor jih daje moratorijska naredba civilnim dolžnikom. Po cesarskem ukazu z dne 29. julija 1914, drž. zak. št. 178 (ki je objavljen v 15. številki našega lista) se civilnopravno postopanje proti vojaškim osebam vstavi od tistega časa naprej, ko so bile vpoklicane. Sodno postopanje se še le nadaljuje, ko tista oseba, kateri v prilog se je bilo postopanje prekinilo, sama stavi predlog za nadaljevanje pravnega postopka ali ko je preteklo 14 dnij, odkar je dotična oseba postala prosta vojaške službe. Tožbenim potom se torej od dolžnika, ki je v vojni službi, ne more zahtevati plačilo obrestij ali delni znesek že zapadle terjatve; tožba se pač lahko vloži, toda sodno postopanje počiva. Pač pa je možno tudi proti takim osebam izposlovati zavarovanje terjatve (vknjižba, zaznamba). Podrobnejše določbe obsega § 6 navedenega cesarskega ukaza z dne 29. julija 1914, drž. zak. št. 178.

Rezervni zaklad.

Glede rezervnega zaklada, kako se tvori, do katere višine se naj zbira, čemu naj služi i. t. d., nimamo v zakonu nobenih določb. Zadrudni zakon z dne 9. aprila 1873 drž. zak. št. 70 določa v §§ 55 in 79, da nimajo zadrudniki, ki izstopijo iz zadruga do rezervnega zaklada in do drugega premoženja zadruga nobene pravice, ako zadrudna pravila kaj drugega ne določajo. Zakon z dne 1. junija 1889. d. z. št. 91 (zakon glede pristojbinskih ugodnosti za rajfajznovke) določa v § 1 pogoje, pod katerimi dosežejo rajfajznovke pristojbinske ugodnosti; med temi pogoji je tudi določba, da morajo vsako leto ves čisti dobiček odkazati rezervnemu zakladu, od katerega ne dobe člani ničesar. Zakon vsebuje zelo malo glede rezervnega zaklada in se zato ni čuditi, če so vladali in še vladajo tu in tam glede rezervnih zakladov zelo nejasni pojmi, če se ni prodrlo v vse zadrudne kroge prepričanje, da je rezervni zaklad velevažen za razvoj in obstoj zadruga in da moramo rezervnim zakladom, oziroma njih zvišanju posvetiti vso pozornost.

Kaj je rezervni zaklad? Rezervni zaklad je skupna last vseh članov zadruga, ki nastane na ta način, da se za rezervni zaklad vsako leto odkaže del čistega dobička, pri posojilnicah rajfajznovkah cel čisti dobiček. Rezervni zaklad je po zakonu in po določbah pravil nerazdeljiv; tudi v slučaju, da se zadruga razdruži, se ne more rezervni zaklad razdeliti med člane, temveč se izroči korporaciji oziroma juridični osebi, katero določajo pravila (v večini slučajev občinskemu, župnijskemu uradu, zadrudni zvezi itd.), da ga izroči novi zadrugi, oziroma, ako bi se nova zadruga ne ustanovila, da ga razdeli v gospodarske podpore zadrudnega okoliša.

Čemu služi rezervni zaklad? Rezervni zaklad služi v pokritje onih zgub, katerih zadruga iz svojih tekočih sredstev ne more pokrивati. Navodilo, katero dobi vsaka zadruga,

določa, da se naj poslovanje previdno vrši, da se naj vse razmere natanko prouče, predno se n. pr. podeli kako posojilo ali sklone kaka kupčija. Pripeti se pa tu in tam, da je izguba vsled nesreče, slabih letih itd. neizogibna. V vseh takih slučajih se ni treba bati članom, da bi se pritegnili k pokritju izgube, temveč se ista pokrije iz rezervnega zaklada. Četudi pri pretežni večini zadrug ni prišlo do zgub, ne smemo omalovaževati rezervnega zaklada, češ da ni potreben in da se pri celem poslovanju popolnoma previdno postopa; rezervni zaklad je za vsako zadrugo istega pomena ko zavarovanje za ogenj za posestnika hiše. Vsak razumen posestnik hiše, oziroma drugega poslopa zavaruje svojo hišo za slučaj požara, četudi uporablja vso pazljivost in ukrene vse, da zabrani požar, oziroma onemogoči, da ne nastane požar.

Ker igrajo v življenju slučaj, vzlasti slučaj nesreče veliko vlogo, je rezervni zaklad za vsako zadrugo kot neko sredstvo samoobrambe največjega pomena. Vsaka zadruga naj skrbi za to, da bo imela kolikor mogoče velik rezervni zaklad. Tudi zadruga, katere niso rajfajznovke, naj v prvem desetletju svojega obstoja, četudi niso po zakonu primorane, ves svoj čisti dobiček odkažejo rezervnemu zakladu. Posojilnice rajfajznovke pa naj varčujejo glede upravnih stroškov, zlasti naj opuste v prvem desetletju obstoja vsako podelitev podpor. Zadruga morajo v prvi vrsti same sebe ojačiti, skrbeti za svoj razvoj in morajo biti pripravljene za vse mogoče slučaje. Če so zadruga same za se dovolj poskrbele, če so si ustvarile primeren rezervni zaklad, potem se lahko lotijo drugih nalog, vzlasti pospešujejo — delo za ljudski blagor.

Skrb za izdatne rezerve pa je tudi potrebna, ker mora vsaka zadruga stremeti za tem, da si poveča svoje lastno premoženje. Lastno premoženje tvorijo deleži in rezervni zakladi. Čim večje je lastno premoženje zadruga, tem trdnjša je zadruga in tem manj

se treba bati, da bi kaki izvanredni slučaj delovanje zadruga ustavili, oziroma povzročili razpust zadruga.

So zadrugarji, ki izražajo razne pomisleke proti temu, da se zadrugam priporoča skrbeti za izdatne rezerve. Med ugovori se največkrat sliši, da so rezervni zakladi radi neomejene zaveze nepotrebni, nadalje, da ni modro preveč rezerv zbirati, ker se zna pripetiti, da bodo poznejši rodovi iste napravili; so pa tudi črnogledi, katere se boje, da bi kedaj država segla po rezervnih zakladih in svare pred nabiranjem rezervnih zakladov. Oglejmo si nekoliko bližje vse te ugovore!

Res je, da se vsled neomejene zaveze, katero ima večino posojilnic, ni treba bati vlagateljem za njih vloge, a poglejmo si stališče članov zadruga! Vsakdo bo rajši postal član zadruga, če bo vedel, da razpolaga zadruga že s precejšnjimi rezervami in da je izključena možnost, da bi v slučaju izgube morali člani isto pokrivati. Izdatne rezerve so velika privlačna sila za člane, vzdigujejo zaupanje do zadruga in povzročijo, da tudi premožnejši slogi pristopajo k zadrugam ter s svojim ugledom zvišujejo tudi ugled zadruga.

Nekateri skrbni zadrugarji se boje, da bi poznejši rodovi, ako naberejo zadruga velike rezerve, iste napravili. Ta strah je prazen, če se pomisli, da so rezervni zakladi nedeljivo premoženje zadruga, da ne morejo posamezniki ne za časa obstoja zadruga in tudi ne o priiliki razpusta zadruga si medsebojno razdeliti rezervnega zaklada. Vsak napredek v gospodarstvu bi bil izključen, ako bi na pr. kmet iz strahu, da bodo njegovi potomci posestvo napravili, ne hotel plačevati dolgov, izvrševati melioracij, rabiti strojev itd. ali obrtnik oz. trgovec se ne bi hotel posluževati sredstev, katera mu nudi moderna tehnika.

Posebno bojazljivi ljudje imajo strah, da bo država v slučaju potrebe prišla in pobrala rezervne zaklade. Te bojazen je brez pomena, če pomislimo, da imamo pri nas ustavo z dne 21. decembra 1867. d. z. št. 141, koje člen 5.

pravi, da je zasebna lastnina nedotakljiva. Država podpira v obilni meri zadruge, ve dobro, da so iste za obstoj in napredek posameznih stanov neobhodno potrebne in bi njih nazadovanje oz. propad občutno zadel posamezne stanove in ne bo že iz teh razlogov samih nikdar segla po rezervnih zakladih.

Kako se naj upravlja rezervni zaklad? Običajno je pri večimi zadrug, da se rezervni zaklad uporablja v prometu, da je izposojen ali pa naložen skupno z drugimi naložbami pri zvezi; nekaj zadrug ga ima naloženega kot posebno lastno vlogo, nekaj ga pa nalaga kot posebno vlogo pri zvezi oz. kaki sosednji posojilnici. Najbolje bi bilo in se vsem zadrugam priporoča, da svoj rezervni zaklad naložijo pri Zvezi kot posebno vlogo. Večje in starejše zadruge, katere imajo velike rezerve, a so iste izposodile, naj vsaj v bodoče vse one zneske, katere odkažejo rezervnemu zakladu, nalagajo pri Zvezi, manjše zadruge oz. zadruge z manjšimi rezervnimi zakladi pa naj svoje rezervne zaklade nalože kot posebno vlogo pri Zvezi, obresti te vloge se naj vsako leto pripisujejo k kapitalu in razun tega naloži vsako leto cel čisti dobiček oz. oni del čistega dobička, kateri se po sklepu občnega zbora odkaže rezervnemu zakladu. Rezervni zaklad bo dobil dosti večji pomen in se bo dosti bolj uvaževal, ako se bo posebej nalagal in na vsakem občnem zboru lahko pokazala knjižica, v kateri je kot posebna vloga naložen rezervni zaklad. Mnogo zadrugarjev, pa tudi nezadrugarjev zanika obstoj rezervnega zaklada, ako se isti uporablja v prometu, ker ne more prav pojmiti, kako je to mogoče, da se čisti dobiček oz. rezervni zaklad, ki se iz čistega dobička nabira, ne upravlja posebej.

Jedna izmed najvažnejših nalog zadrug v bodočnosti je skrb za izdatne rezerve. Da posvetimo tej nalogi vso pozornost, nam velevala ozir na obstoj in razvoj naših zadrug, velevala nam pa posebno ozir na nasprotnike kmečke zadružne organizacije. Veliki rezervni zakladi bodo zadušili posmehovanje nasprotnikov, od-

pravili omalovaževanje kmečke zadružne organizacije ter priborili kmečki zadružni organizaciji tudi spoštovanje pri nasprotnikih.

Vlad. Pušenjak.

Ob tridesetletnici Posojilnice na Slatini.

Govoril dne 28. junija 1914 Vlad. Pušenjak.

Dne 8. junija t. l. je poteklo 30 let, odkar obstoji Posojilnica na Slatini. Doba 30 let ni dolga, obsega komaj povprečno dobo človeškega življenja, doba je pa dolga v zadružnem življenju, ker štejejo najstarejše zadruge komaj dobrih 40 let, in je na Štajerskem le še 11 slovenskih zadrug, ki lahko gledajo na 30letno delovanje nazaj, dočim je ostalih nad 200 zadrug dokaj mlajših.

Prve zadruge, med temi tudi Posojilnica na Slatini, so se ustanovile v dobi narodnega preporeda spodnještajerskih Slovencev, ko se je slovensko ljudstvo začelo zavedati in glasno tirjati svojih pravic, ko se je začelo živahno delo za osvoboditev Slovencev od tujega kapitala, za gospodarsko samostojnost slovenskega naroda. Delovanje slovenskih posojilnic v takratni dobi je bilo silno težavno. Na vseh koncih in krajih je bilo vse polno odkritih in skritih nasprotnikov, v ljudstvu pa malo zaupanja napram novim organizacijam, voditelji posojilnic so imeli zelo težavno stališče, ker jim je mnogokrat primanjkovalo potrebno znanje in potrebne izkušnje. Velikim težkočam se ne smemo čuditi, če pomislimo, da so imele prve posojilnice dva mogočna nasprotnika: tuj kapital in pa oderuhe, kateri so dobro čutili, da se bliža njihovemu za narod in kmečko ljudstvo pogubonosnemu delovanju konec. Vztrajnemu delu požrtvovalnih voditeljev takratnega narodnega in gospodarskega gibanja, njih neustrašenosti se imamo zahvaliti, da je slovenski narod na Sp. Štajerskem dosegel gospo-

darsko samostojnost in da se je slovenski živelj na Sp. Štajerskem ojačil.

Ob 30 letnici Posojilnice se moramo spominjati vseh onih mož, ki so ustanovili Posojilnico in jo vodili dolgo dobo 30 let. V prvi vrsti se spominjamo njenega ustanovitelja in 14letnega načelnika preč. gosp. nadžupnika Ant. Fröhlicha, katerega spomin počastimo s tem, da mu zakličemo trikrat slava. Izmed ustanoviteljev inamo le jednega moža danes med nami in sicer člana načelstva g. Bl. Perkovič, kateri je požrtvovalno sodeloval 30 let v načelstvu Posojilnice, posvetil Posojilnici svoje moči in svoje delo in lahko danes z zadovoljstvom zre na uspehe 30letnega dela. Plačilo za njegov trud in njegovo vztrajnost naj mu bo hvaležen spomin vseh članov posojilnice. Po smrti ustanovitelja in prvega načelnika je prevzel v težkih razmerah mesto načelnika g. župnik Višnar za dobo 1 leta, potem pa preč. g. nadžupnik Fr. Korošec, kateri opravlja isto že 15 let. Njegova zasluga je, da je Posojilnica ravno v drugi polovici svojega 30letnega obstoja tako napredovala in se razvila v mogočen zavod. Naj bo gospod načelnik uverjen, da bodo člani posojilnice vedno znali ceniti njegovo delo in bo njegovo ime vedno v hvaležnem spominu pri vseh članih posojilnice. Duša posojilnice je tajnik; težaven posel tajnika so z veliko vnemo opravljali č. gg. kaplani, katerih se moramo ob 30 letnici spominjati in izraziti svojo zahvalo za njih požrtvovalno delo. Vzlasti se moramo spominjati č. g. Fr. Višnar, kateri je prej kot tajnik, sedaj pa kot rač. pregledovalec deloval, nadalje č. g. Mart. Kranjca, sedaj župnika v Bučah, kateri je 6 let z izvanredno vnemo opravljal službo tajnika in vzlasti odločno deloval na to, da so posojilojemalci redno plačevali obresti in odplačevali v majhnih obrokih glavnico. To delo je neprecenljive vrednosti, ker se navaja posojilojemalce k temu, da začnejo misliti na odplačilo dolgov, na razbremenitev svojih posestev.

Lep napredek posojilnice nam predložijo sledeče številke. Posojilnica je imela l. 1885, to je prvo poslovno leto:

Članov	107
Denarni promet	K 21.292
Hr. vloge	4.490 (5 ⁰ / ₀ obresti)
Posojila	13.602 (6 ⁰ / ₀ „)
Izposojila	9.000
Čisti dobiček	116
Rezervni zaklad	626

Začetek je bil skromen; v letih 1890, 1900 in 1904 opazimo leto za letom ugodnejše uspehe.

Predmet	1890	1900	1904
Število članov	277	448	799
	K	K	K
Denarni prom.	41.012	137.541·30	155.990·75
Hran. vloge . .	21.506	63.626·97	126.304·94
Posojila	35.186	70.154·09	107.647·69
Izposojila . . .	12.200	1.800—	—
Čisti dobiček . .	174	844·11	1.462·65
Rezerv. zaklad	1.862	7.434—	10.635·30
Naložen denar	—	3.122·35	29.949·68

Koncem leta 1913, koncem 30. upravnega leta pa šteje posojilnica 818 članov, denarni promet je znašal K 276.304·72, hranilne vloge so narasle na K 329.701·64, posojila na K 299.926·88. Posojilnica izkazuje koncem leta 1913 K 56.998·77 odvišnega denarja. Čistega dobička je napravila K 2805·39, rezervni zaklad je dosegel K 31.800—.

Številke same govore! Povedo nam, da je posojilnica v prvih 15 letih zelo počasi napredovala, da ni imela dovolj hranilnih vlog in je bila navezana na izposojila od drugih denarnih zavodov. Živahnejše delovanje je razvijala posojilnica od leta 1900 naprej; zaupanje do posojilnice je rastlo, pridobivala je vedno več hranilnih vlog, ni bila več navezana na izposojila, temveč je celo izkazovala od leta do leta več odvišnega denarja. Koncem leta 1913 izkazuje posojilnica petkrat toliko vlog kot leta 1900, štirikrat toliko posojil ko leta 1900, več ko 40krat

toliko naloženega denarja ko leta 1900, čisti dobiček se je več ko potrojil, rezervni zaklad se je več ko početvoril, napredek je torej velikanski. Posojilnica deluje nad 30 let in izkazuje nad 30.000 K rezervnega zaklada, kar priča, da posojilnica dobro in skrbno gospodari, da varčuje gledé upravnih stroškov in da funkcionarji zadruga nesebično in požrtvovalno proti mali odškodnini vodijo zadrugo.

Posojilnica je pa tudi v celi dobi svojega delovanja podpirala razne občekoristne ustanove kakor n. pr. dijaške kuhinje, izobraževalna društva, narodnoobrambna društva, cerkveno družbo itd. ter v te namene gotovo darovala okrog K 20.000, kar priča, da se je posojilnica vedno zavedala važne naloge, katero imajo slovenski denarni zavodi.

Če se ozremo na dobo 30 letnega dela posojilnice nazaj, lahko razločujemo v tem času tri dobe na Sp. Štajerskem. Dobro narodnega preporoda, dobo gospodarskega preporoda in dobo gospodarskih kriz.

I. V dobi narodnega preporoda je začela posojilnica delovati, s svojim delom je pospeševala dosego gospodarske neodvisnosti in samostojnosti slovenskega kmečkega stanu, pripomogla je k temu, da se je slovenski denar zbiral v slovenskih zavodih in da je postajalo slovensko ljudstvo vedno bolj in bolj neodvisno od tujega kapitala.

Brezdvomno imajo prve posojilnice in med te spada ravno Posojilnica na Slatini, največ zaslug, da se je povzdignila narodna zavest slovenskega ljudstva, da se je ojačil slovenski živelj v mestih in trgih in da se je začelo vršiti živahno narodnoobrambno in izobraževalno delo.

II. Leta 1906 se je ustanovila Narodna stranka v Celju in s tem povzročil razkol spodnještajerskih Slovencev, kateri so do leta 1906 skupno delovali na političnem, gospodarskem in izobraževalnem polju. Razkol je imel

to posledico, da je hotela Narodna stranka zavladati na gospodarskem polju in se je vrgla z vso silo na ustanavljanje raznih zadrug, osobito rajfajznovk, katerih ustanovitev so do leta 1906 merodajni krogi v Celju ovirali. Začelo se je na vseh koncih živahno ustanavljanje novih zadrug; vse nove zadruge, katere imajo večino kmečkega prebivalstva za seboj in so njih ustanovitev povzročili gospodarski, ne politični razlogi, uživajo veliko zaupanje pri ljudstvu in razpolagajo ne le z zadostnimi denarnimi sredstvi, temveč razpolagajo koncem l. 1913 z odvišnim denarjem nad 1.600.000 K, dočim takozvane „politične“ posojilnice ne morejo nikamor naprej. Starejše posojilnice, ki so obstajale pred razkošjem in pripadale vse Zadružni Zvezi v Celju, so se morale odločiti ali ostanejo pri tej Zvezi, katero je popolnoma okupirala Narodna stranka ali pa se priklopijo gospodarski organizaciji pretežne večine kmečkega prebivalstva na Sp. Štajerskem. 25 zadrug, med temi tudi Posojilnica na Slatini, ni odobravalo postopanja celjske zveze in je izstopilo iz nje. Ustanovitev novih konkurenčnih posojilnic je bil odgovor celjske Zveze. Tudi na Slatini se je ustanovila konkurenčna posojilnica. Najboljši dokaz, da so bile vse te posojilnice nepotrebne in je njih ustanovitev izvirala zgolj iz političnih nagibov, so večne denarne težkoče teh zavodov in pa prošnje za kredit pri onih posojilnicah, proti katerim so bile ustanovljene; v tem oziru je doživela Posojilnica na Slatini zadnja leta marsikaj. Gospodarski preporod na Sp. Štajerskem je bil potreben, potrebno je bilo, da se je podrlo načelo, da naj obstoje posojilnice samo na sedežu okr. sodišč, se pečajo večinoma z hipotekarnim kreditom in naj večino poslov opravlja pravni zastopnik; še le sedaj se je lahko začela razvijati moderna gospodarska organizacija prosta vseh spon in zavor. Zanimivo je, da več ko polovica posojilnic, katere so toliko let stare oziroma so še starejše ko Posojilnica na Slatini, ne pripada več Zadružni Zvezi v Celju, kar treba uvaževati, ker so

stari zadrugarji gotovo najbolj znali presoditi razmere in je njih odločitev merodajna.

III. V dobi denarnih kriz, to je v zadnjih letih se je jasno pokazalo, kateri zavodi imajo življensko silo v sebi, jasno so se pokazale vse napake, katere so se storile ob ustanovitvi in v začetku poslovanja, vzlasti so se vsi združni krogi lahko prepričali, da je neobhodno potrebno, da posojilnice upoštevajo — likvidnost svojih sredstev. Tudi to dobo je Posojilnica na Slatini sijajno prebila; dokaz temu naraščanje hranilnih vlog in pa odvisnega denarja.

Z zadovoljstvom lahko gledajo vsi funkcionarji in člani Posojilnice na Slatini na tridesetletno dobo nazaj, ker vidijo, da se je v težavnih razmerah marsikaj doseglo in položil zadrugi trden temelj. — Če bo zadruga tudi v bodoče upoštevala določbe pravil in zakona ter veljavna združna načela, so ji zagotovljeni še lepši uspehi.

Vestnik Zadružne zveze.

Nevarnost za kmečka posestva. Z odlokom z dne 28. oktobra 1914, št. 47.090, razposlanim vsem združnim zvezam, opozarja poljedelsko ministrstvo na nevarnost, ki preti vsled vojnih dogodov kmečkim posestvom. Marsikateri kmetovalec je že padel na bojišču ali pa bo še moral žrtvovati svoje življenje za domovino. V mnogih slučajih se je bati, da bo vdova pod vtisom takega udarca usode prodala posestvo. Za tak korak se bo odločila tem rajše, ker ji bo težko nadalje voditi gospodarstvo vzpričo velikega pomanjkanja moških delovnih močij. Te okoliščnosti bodo brez dvoma izrabljali prekupeci, ki bodo lahko po ceni nakupovali posestva in jih potem, ko bo nastopil mir, z dobičkom razprodajali. Tudi bodo to priliko izrabili mnogi ljubitelji lova, ki bodo nakupovali posamezne grunte, da bi arondirali (zaokrožili) svoja lovišča. V takih slučajih se zemlja več ali manj odtegne kmetijski produkciji.

V teh razmerah nastane združnim organizacijam nova naloga. Zadruga bi morale namreč kolikor mogoče ovirati razkosavanje gruntov, vsaj dokler traja vojna in bi naj po možnosti skrbele, da ne pridejo gruntje v roko oseb, ki jih nameravajo z

dobičkom dalje prodati ali jih odtegniti kmetijski produkciji. Poljedelsko ministrstvo priporoča, da naj bi se zlasti rajfajzenske kmečke posojilnice zavzele za to vprašanje. Posamezni člani naj se naprosijo, da bodo vodstvu posojilnice naznanili vsak slučaj nameravanega razkosanja. Posojilnice naj bi dale taka posestva ceniti po svojih zastopnikih in naj bi potem o nameravani prodaji kolikor mogoče obvestile kmetovalce. Tudi naj se prebivalstvo opozarja, da se v vojski neredkokrat pripeti slučaj, da proglašajo za mrtvega vojnika, ki pa je prišel le v vjetništvo. Zato je treba vse storiti, da se prepreči, da bi kmetovalce, ko bi se vrnil iz vojske, dobil svoje posestvo v tujih rokah.

Če bi se pa posestvo le ne dalo rešiti, naj bi se skrbelo, da se posestvo proda tako, da kmetovalčevi svojci ne bodo oškodovani. V to svrho priporoča ministrstvo, da bi kak javni zavod v deželi — združne zveze, kmetijske družbe, deželni kulturni sveti, zavodi za preskrbovanje dela ali zavodi za aprovizacijo — vodil pregled o kmečkih posestvih, ki so naprodaj in kolikor mogoče širil take ponudbe med onimi, ki se zanimajo za nakup kakega posestva.

Poljedelsko ministrstvo opozarja dalje, da naj se kmetško ljudstvo pouči, da bi bila vsaka pre-nagljena prodaja negospodarska; ljudem naj priporoča, predno bi se lotili prodaje, vprašati za svet one organizacije, ki so poklicane varovati in zastopati koristi kmečkega prebivalstva.

Slednjič se poljedelsko ministrstvo obrača do vseh kmetovalcev ki so ostali doma, s toplo prošnjo, da naj s svetom in dejanjem pomagajo ne samo vdovam onih stanovskih tovarišev, ki so padli v boju, ampak tudi ženam onih, ki so še pod orožjem, da bodo ženske mogle lažje izvrševati svojo težavno nalogo.

Nevarnosti na katere je tukaj opozorilo poljedelsko ministrstvo, se nikakor ne smejo podcenjevati. Prepričani smo, da bodo kmečke posojilnice rade volje sodelovale po navodilih, ki jih daje poljedelsko ministrstvo, da se ohrani kmečki stan kolikor mogoče krepak. Zadružna zveza v Ljubljani bo svojim članicam dala v tem pogledu podrobnejše napotke.

Združni pregled.

Svetujte kmečkim ženam! Z gospodarstvom se morajo ob času vojne v mnogih slučajih na kmetih baviti ženske, katerih moške so bili poklicani pod orožje. Kmečke žene morajo sedaj izvrševati razne stvari, katerih jim preje ni bilo

treba. Razumljivo je torej, da si mnoge pri marsikateri panogi gospodarstva ne znajo zadosti pomagati, ker se poprej niso nikoli bavile s takimi stvarmi. Zlasti pridejo tu v poštev denarne zadeve (davki, zavarovalnine, obresti itd.). Pa tudi pri nakupu raznih potrebščin za kmetijo in pri prodaji poljskih pridelkov in živine marsikakšna ženska ne ve, kaj in kako bi naredila, da bi ne bilo napak. V takih slučajih, katerih se sedaj ne manjka, naj bi šle naše zadruge, osobito posojilnice, povsod na roko ženam, ki se morajo ukvarjati z gospodarstvom. Že v mirnih časih so bile zadruge gospodarsko središče svojega okoliša, in so vedno rade svojim članom dajale potrebni ponk v vseh gospodarskih vprašanjih. Cela vrsta skrbnih odbornikov po naših zadrugah se je žrtvovala v prosep svojih sosedov. Brezdvomo je njihovo delo preprečilo mnogo škode. Toliko bolj je potrebno sedaj, da požrtovalnost ne poneha in da ne izgine navdušenje za vzvišena načela združništva! Ne pozabite, da so zadruge eminentna socialna naprava!

Združni Savez v Splitu je imel koncem leta 1913 250 članic. Tekom leta je bilo izključenih iz članstva 5 zadrug, 2 sta izstopili, 18 pa se jih je bilo razdružilo, tako da jih je odpadlo iz članstva 25. Na novo jih je bilo pristopilo 78, ker so bile sprejete v članstvo zadruge, ki so dotlej pripadale Združni Zvezi v Ljubljani. Koncem l. 1913 je štel Savez 250 članic. Izmed teh je bilo:

seoskih (pučkih) blaganj rajfajznovk	149
šulcejev	18
potrošnih (konsumnih)	34
uljarskih	14
ribarskih	16
vinarskih	2
stavbenih	1
rožmarinskih	2
čebelarskih	2
klesarskih	3
mlinarskih	1
brodograditeljnih	1
parobrodarskih	2
raznih	5

Po skupnem številu prebivalstva v Dalmaciji je prišlo na vsakih 2.582 prebivalcev ena Savezova zadruga.

Savez je v tem letu znatno zvišal svojo lastno glavnico. Dočim je bilo pričetkom leta vplačanih deležev za 422.300 K, znašali so deleži pri Savezu koncem leta 950.800 K, ter so se pomnožili v tako kratki dobi za celih 528.500 K, kar je gotovo naravnost sijajen napredek. S tem

je postavljen Savez na krepko finančno podlago. Toliko vplačanih deležev nima nobena druga združna zveza v Avstriji, niti češka „jednota“ v Pragi ne, ki ima nad 2000 članic. Ako upoštevamo še rezervni zaklad, potem je imel Savez koncem l. 1913 lastne glavnice 1.020.000 K.

Vloge so koncem leta znašale 5.395.588 in so se napram prešnjemu letu pomnožile za 2.163.874 K.

Krediti so znašali 4.645.127 K in so napram zadnjemu letu narasli za 297.071 K; poleg tega je bilo 139.134 K razposojeno na menice.

Čisti dobiček za poslovno leto 1913 je znašal 58.612 K.

Savez si je zgradil v Splitu ličen „Združni dom“ čegar vrednost z drugimi nepremičninami vred znaša 259.310 K.

Vseh revizij je Savez v tem letu izvršil 60.

Za posebne panoge združništva obstoje v Savezu posebni odseki in sicer gospodarski, ribarski in izseljniški. Združno glasilo Savezovo „Zadrukar“ je izhajalo v 1500 izvodih. Iz tega kratkega poročila je razvidno, da Savez krepko napreduje.

Gospodarski pregled.

Živinska kuga se je začela zopet pojavljati v večjem obsegu na Ogrskem, Hrvaškem, Zgornji in Spodnji Avstriji, na Tirolskem, Češkem, Moravskem, v Šleziji in Galiciji. Zadnje čase se je zanesla tudi na Štajersko. Kmetom je še gotovo v spominu velikanska škoda, ki jo je bila prizadejala kuga na gobcu in na parkljih v letih 1910 in 1911. Vsled tega je potrebno, da so živinorejci kar največ previdni, da se škodi, ki jo povzroča vojska, ne pridruži še škoda živinske kuge. Ako bi se kje pojavila ta bolezen, treba jo je takoj naznaniti, kakor je predpisano v zakonu, da more oblast storiti primerne odredbe proti nadaljnem razširjanju.

Kletarski tečaji. V primeru z drugimi, bolj naprednimi vinorodnimi deželami je naše kletarstvo še na jako nizki stopnji. Zaraditega je zlasti sedaj ko je nastala potreba, da vino izvažamo, nujno potrebno, da se naši vinogradniki poprimejo boljšega kletarjenja ter da pridelujejo dobro, okusno, čisto stanovitno vino, ker je drugače nemogoče s pridelki drugih vinorodnih dežel uspešno konkurirati. Kaj pomaga gospodarju-vinogradniku še tako lepo grozdje, ako ne zna iz njega pripraviti tako pijačo, kakršno se dandanes po svetu zahteva? Ravno tako je tudi za kletarje, vinske trgovce in gostilničarje, ki posredujejo prodajo vina med pri-

delovalcem in občinstvom, znanje umnega kletarstva, zlasti pravilnega ravnanja s posodo in z vinom neobhodno potrebno, kajti iz najbolj žlahtne kapljice se z nepravilnem ravnanjem lahko naredi najgnusnejša pijača! Da imajo ukaželjni priliko, se v umnem kletarstvu temeljito izučiti, priredi c. kr. vinarski nadzornik B. Skalicky pri državni vzorni kleti v Rudolfovem tekom tekoče zime več trodnevni kletarskih tečajev. Kdor se misli katerega teh udeležiti, zglesi naj se takoj pri c. kr. vinarskem nadzorstvu v Rudolfovem. Ker je število vdeležencev za vsak tečaj omejeno, treba se je, komur je na stvari ležeče, čim prej zgledati. Vsak, kdor bo v tečaj sprejet, bo o tem potom posebnega vabila vsaj en teden pred pričetkom tečaja obveščen. —

C. kr. vinarsko nadzorstvo za Kranjsko
v Rudolfovem.

Naredba o izdelovanju kruha in peciva.

Izšla je ministrska nareda o izdelovanju „vojnega peciva“. Pri obrtnem izdelovanju kruha smejo rabiti peki le zmes, ki vsebuje največ 70 odstodkov pšenične in ržene moke in najmanj 30 odstodkov ječmenove, koruzne ali krompirjeve moke, oziroma tudi krompirjeve kaše. Kruh, v katerem se nahaja krompir, pa se mora izrecno označiti. Za izdelovanje takozvanega „belega peciva“, ta predpis ne velja. „Cesarske žemlje“ in „mlečni kruh“ se smejo torej tudi naprej peči iz čiste pšenične moke. Prepovedano je izmenjavati pecivo in ga nazaj jemati kakor je bilo to po gostilnah in prodajalcih kruha dosedaj običajno.

Koliko stane vojska? Če bi se hoteli stroški sedanje vojske sorazmerno z onimi leti 1870/71 izračunati, dobili bi gotovo napačen rezultat. Takratni stroški so znašali po izračunanju tajnega svetnika Riesserja 534 mark dnevno za moža. Med tem so se pa izdakti znatno pomnožili vsled drugega načina vojskovanja, vsled zvišanja cene živil in posebno vsled vojne mornarice, ki ima veliko večje stroške kakor vojska na suhem. O resničnih izdatkih sedanje vojske ni avtentičnih podatkov, nego se samo približno cenijo; te cinitve se pa v mnogih ozirih daleč razlikujejo. Tako na primer cenijo Riesser, Blume in drugi stroške za moža dnevno na 6 mark, profesor Julij Wolf v svojem predavanju, ki ga je pred kratkim imel, na 7 mark in general pl. Bernhardi celo na 10 mark, pri čemer se strinja z dvema inozemskima cinitvama in sicer z cinitvijo londonskega časopisa „The Economist“ in francoskega narodnega ekonoma Leroy Beaulieu. Toda ne samo o tem vprašanju niso znani avtentični podatki, nego tudi o pravem številu mož, ki so

pod orožjem. Tudi tu smo navezani samo na približne cinitve. Jasno je tedaj, da se računi o financijelnih sredstvih, ki jih porabi Nemčija ali vse vojskujoče se države vsak dan ali vsak mesec, med seboj znatno razlikujejo. Tako pride Riesser, ki vzame za podlago 3 milijone broječo nemško armado, do zaključka, da znašajo na Nemškem dnevni stroški 18 milijonov mark in mesečni 540 milijonov mark. Julij Wolf vzame za podlago armado 5¹/₂ milijonov mož in izračuna potem dnevne izdatke na 39 milijonov mark, Bernhardi pa pri 4 milijone mož močni armadi in dnevnem izdatku 10 mark za moža, celo na 40 milijonov mark dnevnih stroškov. Mnogo stvari govori v prilog cinitve Julija Wolfa tako z ozirom na razmerne stroške kakor na obsežnost vojne moči. Nemčija bi tedaj morala izdati za vojsko dnevno 40 milijonov mark, mesečno 1170 milijonov mark in letno okrog 14 milijard mark. Ako zasledujemo račune Julija Wolfa dalje, pridemo do izida, da znašajo dnevni vojni stroški vseh v vojsko zapletenih držav 140—150 milijonov mark, torej četrletno okrog 13 milijard mark. Če se upošteva, da so stroški vsled mobilizacije posebno v prvih tednih večji, da postavka 7 mark stroškov dnevno za moža še vedno za Bernhardijevo cinitvijo daleč zaostaja in da so stroški na Angleškem, kjer gre mnogo za plače armade, in bržkone tudi na Ruskem mnogo večji, če slednjič upoštevamo, da so mobilizirale tudi vse evropske države, ki se ne vojskujejo in celo nekatere države v Aziji, tedaj pridemo do rezultata, da je cenitev na 13 milijard mark izdanih v zadnjem četrletju na celem svetu v vojne svrhe minimalna in da v resnici bržkone dosega vsoto najmanj 15 milijard mark. Naj še pripomnimo, da londonski časopis „The Economist“ računa dnevno stroške evropske vojske čez 200 milijonov mark dnevno ali 18 milijard četrletno.

Danes še ne moremo niti soditi, koliko časa bo trajala vojska in vsled tega tudi ni mogoče naprej določiti vseh vojnih stroškov. Navedene številke nam podajajo poučljivo sliko, kako nenavadno financijelno breme ima sedaj človeštvo nositi. Pri tem je treba še pomisliti, kako uničujoče deluje vojska na privatno in vojno premoženje in kako zelo se je moralo omejiti gospodarsko življenje ne samo vojskujočih se držav, ampak vsega sveta. Julij Wolf smatra, da dosega ti indirektni vojni stroški jednako višino kakor neposredni, da se torej na ta način izda v Nemčiji za vojsko dnevno ne 40, nego 80 milijonov mark in zadnje četrletje po izbruhu vojske že 7 milijard mark.

Razne objave.

Okrožnica na vsa županstva na Kranjskem.

S 1. avgustom t. l. je stopil v veljavo cesarski ukaz z dne 1. avgusta 1914, drž. zak. štev. 194, s katerim se za dobo, dokler trajajo z vojnim stanjem povzročene izredne razmere, ukrepajo določila za preskrbovanje prebivalstva z neobhodno potrebnimi reči. Na podlagi določil tega ukaza ima politično deželno oblastvo pravico zaukazati od časa do časa ali redno ponavljajoče se popisovanje zaloga za življenje neobhodno potrebnih stvari. V sporazumu z vojaško upravo sme politično deželno oblastvo za preskrbovanje občin zahtevati od izdelovalcev, odnosno pridelovalcev in kupčevalcev te zaloge ter jim naložiti dolžnost dobave, ako se blago drugače ne more nabaviti za primerno ceno. Za tistega, ki bi hotel svojo zalogo zatajiti, ali po političnem oblastvu naloženo mu dobavno dolžnost kršiti, predpisuje ukaz ostro kazen. Z ostro kaznijo se kaznujejo nadalje tudi one osebe, ki bi izrabljale izredne razmere, povzročene z vojnim stanjem, zahtevale a neobhodno potrebne stvari očitno čezmerne cene, one osebe, ki bi nakupile neobhodno potrebnih reči ali omejile njih izdelovanje z na-

menom, da bi nato čezmerno zvišale njihove cene, ali ki bi z neresničnimi poročili ali drugimi pripomočki hotele koga premotiti ter povzročiti na ta način draginjo za življenje neobhodno potrebnih reči.

Navedena postavna določila olajšujejo v veliki meri aprovizacijo občin, vsled česar se je zdelo deželnemu odboru potrebno, županstva na ta ukaz opozoriti ter jim obenem naročiti, da strogo pazijo, da se ne bodo sedanje izjemne razmere na škodo prebivalstva izrabljale.

Za deželnega glavarja: Lampe.

Vabilo na izredni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Trnovem,

reg. zadruge z neom. zavezo

ki se vrši dne 29. novembra t. l. ob 11 uri dopoldne v uradnih prostorih.

Dnevni red.

Sklepanje o predlogu načelstva in nadzorstva za zvišanje deležev.

Ako bi ta občni zbor ob navedanem času ne bil sklepan, vrši se pol ure kasneje drug občni zbor na istem mestu in po istem dnevnem redu ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

PROSPEKT.

**Davka prosto $5\frac{1}{2}\%$ avstrijsko vojno posojilo iz leta 1914
zapadlo 1. aprila 1920.**

RAZGLAS.

Po cesarskem ukazu od 4. avgusta 1914. l., drž. zak. št. 202, o izvršitvi kreditnih operacij v svrhu plačila stroškov za izvanredne vojaške priprave povodom vojaških spletk izdaja c. kr. finančni minister davka prosto $5\frac{1}{2}\%$ na vojni zajem. Skupni iznos zajma se bo določil na podlagi uspeha, katerega bo imela javna subskripcija.

Vrednostni papirji vojnega zajma se glase na imetnika in so izdani v kosih po 100, 200, 1000, 2000 in 10.000 K ter v kosih, ki stvarjajo večkrat od 10.000 K. Datirani so kosi dne 1. novembra 1914. l., imajo na sebi posnetek podpisa c. kr. finančnega ministra in so protipodpisani od predsednika in od enega člana kontrolne komisije državnih dolgov v državnem zboru. Izdani so v nemškem jeziku, bistveni obseg teksta pa je pridodan tudi v deželnih jezikih. Vrnitev vojnega zajma se bo vršila dne 1. aprila 1920. l. C. kr. državna uprava pa si pridržuje pravico, da sme vrniti zajem tudi pred 1. dnem aprila 1920. l. bodisi v celini ali deloma, prejšnja povrnitev

Na Dunaju, dne 12. novembra 1914. l.

pa je mogoča samo na podlagi predločene najmanj trimesečne odpovedi. Ta odpoved se razglasi v uradni „Wiener Zeitung“.

Vojni zajem se obrestuje s $5\frac{1}{2}\%$ na leto in sicer v polletnih obrokih 1. dne aprila in 1. dne oktobra vsacega leta po dospelosti. Vrednostni papirji imajo po 11 kuponov, kojih je prvi, dospevajoči 1. dne aprila 1815. l., 5 mesečen, sledeči pa so polletni. Plačilo obresti in vračilo vojnega zajma se vrši brez vsacega davčnega, pristojbinskega ali katerega drugega odbitka proti temu, da se dospel obrestni kuponi oziroma zajemni papirji oddajo c. kr. blagajni državnih dolgov na Dunaju.

Radi zastare ugašajo terjatve iz vojnega zajma, kar se tiče glavnice, v 30. letih in kar se tiče obresti, v 6 letih od dospelostnega roka.

Razpečevanje $5\frac{1}{2}\%$ vojnega zajma ni podvrženo prometnemu davku od efektov.

C. kr. finančni minister.

Vabilo na subskripcijo.

Z oziroma na predstoječi prospekt Njegove Prezvzišenosti gospoda c. kr. finančnega ministra se razglašuje sledeče:

Subskripcija se začne 16. dne novembra 1914. l. in se zaključi v torek, 24. dne novembra 1914. l. ob 12. uri popoldne. Poprejšnja zglasila se sprejemajo od 12. novembra 1914.

Poprejšnja zglasila in podpisovanja se sprejemajo na sledečih mestih: pri c. kr. poštnohраниlišnem uradu na Dunaju in vseh njegovih biralnica (c. kr. poštne uradih), vseh državnih kasah in davčnih uradih, pri avstro-ogrski banki, glavnem zavodu na Dunaju in njenih podružnicah v Avstriji, v Bosni in Hercegovini, dalje pri: Anglo-Oesterr. Bank, Dunaj — Wiener Bank-Verein, Dunaj — K. k. priv. Allgem. Oesterr. Boden-Kredit-Anstalt, Dunaj — K. k. priv. Oesterr. Kredit-Anstalt für Handel und Gewerbe, Dunaj — Allgemeine Depositenbank, Dunaj — Nieder-Oesterr. Eskomptengesellschaft, Dunaj — K. k. priv. Oesterr. Länderbank, Dunaj — K. k. priv. Bank und Wechselstuben-Aktiengesellschaft „Merkur“, Dunaj — Bankhaus S. M. v. Rothschild, Dunaj — Unionbank, Dunaj — Jadranska banka, Trst — K. k. priv. Allgem. Verkehrsbank, Dunaj — Banca Commerciale Triestina, Trst — Bank für Ober-Oesterreich und Salzburg, Linz — Bielitz-Bialaer Es-

kompte- und Wechsler-Bank, Bielitz — Böhmische Eskompte-Bank, Praga — Böhmische Industrial-Bank, Praga — K. k. priv. Böhmische Union-Bank, Praga — Galizische Bank für Handel und Industrie, Krakow — Industriebank für das Königreich Galizien und Lodomerien samt dem Grossherzogtum Krakau, Lwów — Ljubljanska kreditna banka, Ljubljana — Landesbank des Königreiches Böhmen, Praga — Landesbank des Königreiches Galizien etc. — K. k. priv. Mährische Eskompte-Bank, Brünn — Mährisch-Ostrauer Handels- u. Gewerbe-Bank, Mähr.-Ostrau — Oesterr. Industrie- und Handels-Bank, Dunaj — K. k. priv. Steiermärkische Eskompte-Bank, Graz — Ústřední banka českých spořitelén, Praga — Wiener Lombard- u. Eskompte-Bank, Dunaj — Zentralbank der Deutschen Sparkassen, Praga — Živnostenska banka, Praga in pri tuzemskih podružnicah teh bančnih zavodov med povsod običajnimi uradnimi urami.

Poprejšnja zglasila in podpisovanja se mogo vršiti tudi s pomočjo drugih avstrijskih bank, hranilnic, zavarov. zavodov in priv. bankirjev.

Za podpisovanje in na prejšnja zglasila veljajo naslednja določila:

Podpisovalna cena je določena s 97.50 % dodavši 5 1/2 % obresti od kosa za čas od 1. nov. 1914. l. do dneva, ko se papirji prevzamejo.

2. Prejšnje zglasilo in podpisovanje se vrši na temelju zglasilnega obrazca, zato določenega, ki se dobe brezplačno pri imenovanih mestih. Supskripcija je mogoča tudi pismeno, ne da bi se rabil zglasilni vzorec in sicer v tej obliki:

„Na podlagi razglašanih prijavnih pogojev se naročujem na Nom. K . . . 5 1/2 % nega avstrijskega vojnega zajma od 1. 1914, ter se zavezujem glede sprejetja in plačila v smislu dodelitve.“

Vsakemu znamenovališču je z dovoljenjem finančnega ministra pridržano, določiti visokost vsake posamezne dodelitve.

3. Pri poprejšnjem podpisovanju in subskripciji se položi varščina od 10 % podpisanega nominalnega zneska in sicer v gotovini ali pa v takih efekti, ki jih določena znamenovalnica smatra za dopustne.

4. Dodelitev se bo naznanila čim pred po zaključeni subskripciji ter se bo ob enem podpisnik o tem obveštil.

5. Za dodelene obveznice spadajoči iznos se mora takole vplačati:

1. pri dodelitvi do všteti K 200 dne 4. decembra 1914. l. s celim zneskom,
2. pri dodelitvi čez K 200 dne 4. decembra 1914. l. 30 %, dne 16. decembra 1914. l. 30 %, dne 2. januarja 1915. l. 20 % in dne 15. januarja 1915. l. ostanek cele protivrednosti.

Na Dunaju, meseca novembra 1914. l.

Pri prvem vplačilu se bode položena varščina zaračunila ali povrnila.

6. Zglasitve na gotove oddelke se zamore samo toliko upoštevati, kolikor smatra znamenovalnica da more ustreči.

7. Oddaja se vrši ravnotam, kjer se je znamenovalo.

8. Do izgotovitve definitivnih kosov se znamenovalcem izroče interimni listi, ki se zamenjajo v definitivne kose brez vračunanja zamenjalne pristojbine na istem kraju, kjer so se izdali interimni listi.

Za izvršitev subskripcij pri c. kr. poštnohраниlišnem uradu na Dunaju in pri od njega pooblaščenih nabiralnicah (c. kr. poštne uradih) veljajo določila, ki jih posebej razglasi c. kr. poštnohраниlišni urad.

Avstro-ogrška banka in blagajnica za vojna posojila (Kriegsdarlehenkasse) dajeta proti temu, da se polože zadolžnice, oziroma začasnice vojnega zajma kakor ročna zastava, posojila po obrestni meri, ki je znižana za 1/2 procenta, namreč po vsakokratni oficialni eskomptni obrestni meri. Ta udobna obrestna mera ostane pa v kreposti do daljnjega, najmanj pa še eno leto.

Omenjena dva zavoda delita posojila po znižani obrestni meri tudi na druge pripravne vrednostne papirje, ako je posojilo namenjeno za plačilo zneska, ki je bil subskribiran na podlagi tega povabila.

Po §§ 4 in 5 cesarskega ukaza od 27. septembra 1914. l. o odlogu zasebno-pravnih denarnih terjatev se morejo brez omejitve za vplačilo na zajem nazaj zahtevati iznosi na tekočem računu, iz vlog proti zakladnicam in iz vlog v vložne knjižice.